

Et vindue for indflydelse på den europæiske forsknings- og innovationspolitik

Der er nytænkning i den europæiske forsknings- og innovationspolitik. Den spritnye rapport "The future of European competitiveness", udarbejdet af økonomen Mario Draghi, har fremhævet politikområdet som afgørende for kontinentets konkurrenceevne. Europa-Kommissionens formand Ursula von der Leyen har allerede udtalt, at rapporten vil få indflydelse på den nye kommission. Det giver Danmark et vindue for politisk indflydelse på Europas fremtid, idet EU's næste rammeprogram for forskning og innovation skal forhandles på plads under det danske EU-formandskab i andet halvår af 2025.

De færreste tænker på den europæiske forsknings- og innovationspolitik som dansk kerneinteresse. Men det er det. Politikområdet er afgørende for Europas konkurrenceevne. Det er også et område, hvor Danmark taler med stor pondus fordi vi er med helt fremme, når vi ser på indikatorerne relativt set. Det gælder fx European Innovation Scoreboard, hvor vi for andet år i træk ligger nummer 1². Men også i absolutte tal har vi en tyngde, der overgår vores selvopfattelse som et lille land. Vi har flere top-publikationer end større lande som Polen, Østrig, Portugal og Belgien,³ og Danmark tegner sig for 7 pct. af det globale marked inden for bioteknologi.⁴ Vi skylder os selv og Europa, at engagere os i den europæiske debat om forsknings- og innovationspolitik, og med et dansk EU-formandskab i andet halvår af 2025 kan rammerne ikke være bedre.

Hvad sker i Europa?

En central debat i Bruxelles handler om hvad, der skal drive investeringer i forskning og innovation. Skal forskning og innovation retfærdiggøres i sin egen ret, hvor der investeres efter det såkaldte excellence-princip. Det betyder at pengene gives til de projekter, hvor den videnskabelige kvalitet vurderes at være bedst. Over for dette princip står to andre mulige kriterier nemlig udvidelsesprincippet og strategisk autonomi. Med udvidelsesprincippet gives pengene med henblik på at styrke kapaciteten i lande, der ikke har så stærke forsknings- og innovationsmiljøer, og med strategisk autonomi handler det om at investere på de områder, hvor det vurderes at Europa har et særligt strategisk behov for at opbygge og udvikle kapacitet. Det kunne fx være rum- og forsvarsindustrierne.

I Draghi-rapporten diskuteres sammenhænge imellem disse tre investeringsprincipper, og hvordan de hver især kan understøtte den europæiske konkurrencekraft. Det er fx interessant at Draghi-rapporten vurderer det nødvendigt at løfte den videnskabelige kvalitet i Europa, og på den

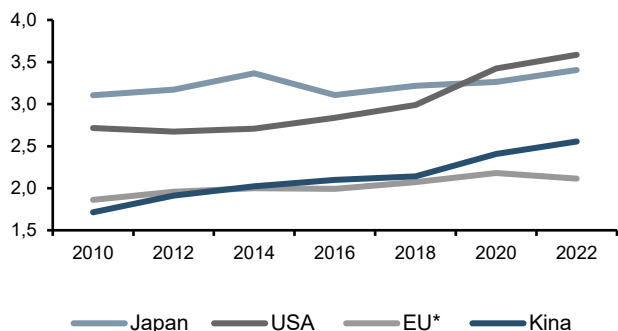
baggrund anbefaler en fordobling af bevillingen til det Europæiske Forskningsråd (ERC). Det bliver i DFIRs optik afgørende, at der fastholdes opmærksomhed og midler til at udvikle den grundlagsskabende forskning, der udmøntes på baggrund af excellence-princippet. Den europæiske konkurrence har på eminent vis understøttet den type forskning i regi af fx ERC og Marie Skłodowska-Curie Actions. Omvendt er de europæiske instrumenter ikke lykkedes i samme omfang i forhold til de andre investeringsprincipper.

Et andet tema, der diskuteres i den europæiske hovedstad, er Europas evne til at tiltrække talenter. Baggrunden er, at Europas konkurrenceevne lider under et underskud af mennesker med de rette kvalifikationer. Det kalder på ambitiøse strategier inden for uddannelse og opkvalificering.⁵ På forskningsområdet har de geopolitiske forskydninger vanskeliggjort tiltrækning af forskningstalenter fra især Kina. I DFIR's optik er det afgørende, at EU bidrager til at opdyrke relationer i nye regioner, der kan understøtte tiltrækning af talenter. For Danmark er det ikke nok, at det internationale samarbejde kun foregår i en europæisk ramme. Det må være en målsætning, at Europa bliver lige så attraktiv en destination for talenter som USA.

Derudover kan vi forvente en intens debat om niveauet for de europæiske investeringer i forsknings- og innovationspolitikken. I EU anvendes 2,11 pct. af BNP på forskning og innovation. USA ligger på 3,6 pct., Japan på 3,4 pct. og Kina på 2,6 pct. De europæiske investeringer udgør en faldende andel af verdens samlede investeringer (se figur 1). Europa står med en særlig udfordring i forhold til at øge og diversificere investeringerne fra det private erhvervsliv. I Draghi-rapporten fremhæves, at der er meget stor stabilitet i de europæiske virksomheders investeringer i forskning og innovation. Det er ikke tilfældet i hverken USA eller Kina, hvor nye virksomheder fx inden for det digitale område har vokset sig store over få år og er blevet dem med de største forsknings- og innovationsbudgetter. Den amerikanske og kinesiske dynamik i de private investeringer indikerer, at forskningen udføres, hvor marginalnyttens størst, og ikke hvor der er tradition for store forskningsbudgetter som fx i den europæiske bilindustri. Draghi-rapporten anbefaler en fordobling af budgettet for det næste europæiske rammeprogram, så det rammer 200 mia. euro.

Udover den fælles europæiske finansiering, så er der også behov for at diskutere de nationale investeringer. En række EU-lande investerer mindre end 1 pct. af BNP i forskning

Figur 1 Investeringer i forskning og udvikling som andel af BNP

Anm: *27 lande fra 2020
Kilde: OECD Main Science and Technology Indicators (MSTI database)

og udvikling. De er således fortsat langt fra at opfylde Lisabon-målsætningen fra 2009, hvor det blev sat som en fælles målsætning at investere 3 pct. af BNP i forskning og innovation. Den målsætning må nu anses for uambitiøs i forhold til den globale konkurrencesituation. En mulighed kunne være at arbejde for bindende mål for investeringer i forskning og innovation. Det vil være et markant nybrud, men et sådan tiltag ville også være i Danmarks interesse.

Endelig vil vi se en debat om svaghederne i det europæiske rammeprogram for forskning og innovation. I Draghi-rapporten kaldes det "overdrevent vanskeligt" at modtage midler fra de europæiske programmer på grund af de administrative byrder. Der er også udfordringer i forhold til at realisere potentialet i offentligt-private partnerskaber, og rammeprogrammet kritiseres for at sprede midlerne for tyndt ud over for mange temaer og prioriteter.

Fra Draghi til DFIR: Hvad skal Danmark gøre?

Der er imidlertid også udfordringer i det danske forsknings- og innovationssystems samspil med EU-niveaet. I DFIR's optik er der særligt tre udfordringer som kalder på en national tilpasning, der vil kunne placere de danske institutioner og virksomheder i en endnu gunstigere position i forhold til det europæiske samarbejde. For de offentlige forskningsmiljøer er det et problem, at EU's overhead ikke er konkurrencedygtigt. Overhead er en teknisk betegnelse for de ekstra midler, som betaler for afledte omkostninger som husleje, forbrug og administrativ støtte. Baggrunden for denne udfordring er, at den danske balance mellem basismidler og konkurrenceudsatte midler er tippet, så de danske miljøer i dag modtager langt flere konkurrenceudsatte midler end tidligere. Det betyder, at de har dårligere muligheder for at medfinansiere de bevillinger, der hjemtages fra forskellige kilder. En løsning kunne være at den

danske stat medfinansierer en del af de afledte omkostninger, som beskrevet i DFIRbrief #46⁶. Det er en model, der er indført i Norge under navnet Retur-EU-ordning.

En anden udfordring vedrører dansk erhvervslivs deltagelse i de europæiske programmer. Den er utilstrækkelig i forhold til sammenlignelige lande. Det gælder i forhold til SMV-deltagelsen i enkeltstående projekter samt de store virksomheders deltagelse i fx EU's Innovation Fund. Det vil kræve fortsat opmærksomhed at udvikle dansk erhvervslivs opmærksomhed på de europæiske samarbejds-muligheder.

Endelig har Danmark en systemisk udfordring i, at der over en årrække sker en modregning fra det danske hjemtag, der overstiger Danmarks beregnede bidrag til EU's forskningsprogrammer. Se DFIRbrief #46 for en udførlig beskrivelse⁷. Hvis modregningen stoppes, vil det betyde at vi overstiger den danske 1 pct. målsætning, der har været konsensus om i en længere årrække. Hvis vi fortsætter med at være lige så succesfulde i EU's programmer som tidligere må vi forvente at øge det nationale forskningsbudget med ca. 400 mio. kr. årligt.

Yderligere oplysninger:

Frede Blaabjerg
Formand for DFIR
Telefon: 21 29 24 54
E-mail: fbl@et.aau.dk

Mette Birkedal Bruun
Næstformand for DFIR
Telefon: 24 87 46 48
E-mail: mbb@teol.ku.dk

Noter

- ¹ Europa-Kommissionen: [The future of European competitiveness – A competitiveness strategy for Europe, 2024](#)
- ² [European Innovation Scoreboard 2024](#)
- ³ [OECD, Science, Technology and Innovation Scoreboard](#)
- ⁴ Worldwide; Torrey Partners; S&P Capital IQ; as of November 2021: [Statista: Value share of the biotech sector worldwide as of 2021, by country](#)
- ⁵ Europa-Kommissionen: [The future of European competitiveness – A competitiveness strategy for Europe, 2024](#)
- ⁶ DFIRbrief 46: [Styrk Danmarks deltagelse i europæiske forsknings- og innovationsprogrammer](#)